

História školy

Pramene: J. Albery, P. Martuliak - Banská Bystrica v znamení kalicha, História školy po roku 1989 - Ing. Ján Biba, Fotografie: Ing. Peter Račko

Od čias, čo cirkev v Banskej Bystrici získala svoju samostatnú farnosť, svojho kňaza a postavila svoj kostol, vznikla pri farskom úrade aj farská škola. Podobne ako aj v iných mestách existovala od čias stredoveku aj v Banskej Bystrici **mestská elementárna škola**.

Prvý banskobystrický farár, zároveň aj učiteľ, ktorého poznáme bol **Stephanus**. Spomína sa v roku 1303.

16 storočie - REFORMÁCIA. V teoretických prácach **Dr. Martin Luther** uvádza i nasledovnú myšlienku: **Kto neškooluje svoje deti, poškodzuje štát.**

V roku 1529 podporila mestská rada voľbu predstaviteľa školy, stúpenca reformácie, školského majstra menom **Erasmus**. **Koncom päťdesiatych rokov 16. storočia**, v čase prijatia vyznania viery banských miest **Confesio heptapolitana**, prijala mestská rada aj niektoré opatrenia v oblasti školstva. K nim patrilo aj pozývanie učených pedagógov zo zahraničia, hlavne Nemcov. Takto sa na poste rektora banskobystrickej mestskej latinskej školy vystriedalo od 60. rokov 16. storočia do čias jej násilnej likvidácie (r. 1674) asi 16 učiteľov - rektorov nemeckého pôvodu. Z aspektu štruktúry učebných predmetov podľa učebného plánu z roku 1617 možno konštatovať, že sa tu nepestovali prírodovedné predmety, okrem jednej hodiny matematiky týždenne v druhej a tretej triede. Z jazykov sa tu vyučovali latinčina a v menšej miere gréčtina. Ďalej sa tu vyučovali Lutherov katechizmus, dialektika, rétorika, spev a hudba. Prostredníctvom týchto predmetov sa sprostredkúvali aj vedomosti z prírodopisu, zemepisu aj dejepisu.

V druhej polovici 17 storočia sa začali sťahovať chmáry nad mestskou latinskou školou v Banskej Bystrici najmä so stupňovaním protireformačného tlaku. Dňa 5. marca 1674 bol na bratislavský súd predvolaný aj rektor školy **Matej Sturzer a konrektor Tomáš Steller**. Keďže Steller odmietol konvertovať na katolícku vieru, podstúpil útrapy vo väzení i na galejach. Činnosť školy sa obnovila v roku 1678 počas povstania Imricha Tököliho.

Dvojica chýrnych pedagógov **Ján Pilárik a Ján Búrius** sa stala známou a vyhľadávanou. Zásluhou týchto vzdelaných mužov slovenského pôvodu začala škola nadobúdať opäť výbornú povesť. Bola v podstate komplexným, nižším i vyšším gymnáziom. Ako študent druhého ročníka gramatiky, sa v októbri 1695 zapísal na gymnázium aj mladý očovský rodák **Matej Bel**. Matej Bel sa vrátil po štúdiách do Banskej Bystrice v roku 1708 a ujal sa na gymnáziu úradu konrektora.

Ako o tom neskôr tvrdili jeho žiaci, bola jeho zásluhou na gymnáziu na vysokej úrovni výučba kultivovanej, elegantnej latinčiny. Vyučoval aj gréčtinu a najstarších študentov, ktorí sa pripravovali na teologickú dráhu, aj

východné jazyky hebrejčinu, chaldejčinu a sýrčinu. Okrem toho na vysokej úrovni vyučoval i geografiu a históriu. V roku 1710 sa stáva Matej Bel rektorom gymnázia. Vďaka dobrému chýru gymnázia počas jeho rektorovania rapídne vzrástol i počet jeho študentov. K 18. aprílu 1714 dosiahol počet 125 žiakov.

Úroveň vyučovania na Evanjelickom gymnáziu po odchode Mateja Bela postupne upadala. Bolo by nespravodlivé pripisovať bezprostrednú zodpovednosť za túto skutočnosť len jeho nástupcom. Prvoradou príčinou bolo pretrvávajúce tendenčné úsilie vládnucich svetských i cirkevných kruhov oslabovať úroveň jednej z hlavných bášt protestantizmu, t.j. evanjelického školstva.

Podľa zásad **Ratio Educationis** z roku 1777 mal mať každý národ vlastné školy so svojim jazykom a učiteľmi, ktorí dobre ovládajú rodný (materinský) jazyk, ale aj iné jazyky, ktoré sa používali v Uhorsku. Nový panovník Jozef II. zavádza povinnú 6-ročnú školskú dochádzku. Dochádza k pokusom spájať katolícke a evanjelické gymnáziá. Vzniká tak štátne gymnázium (z katolíckeho gymnázia) s tým že na tomto gymnáziu vyučujú i evanjelickí učitelia a majú naň prístup i študenti z evanjelických rodín. Tieto snahy o spájanie však neboli správne pochopené a nevedli k trvalejším úspechom. V tomto čase pretrvávajú i evanjelické gymnázium i keď postavené mimo financovania štátom. V týchto rokoch v ňom študuje 91 žiakov.

Na začiatku 19 storočia napriek neutešenej hospodárskej situácii dochádza opäť k rozkvetu a obrode bystrického evanjelického gymnázia. Hlavným činom, ktorý ovplyvnil túto skutočnosť, bolo rozhodnutie dvoch predstaviteľov Banského obvodu. Jeden z nich, zemepán **Ján Radvanský** ako hlavný inšpektor obvodu, druhý ako superintendent **Krištof Liczy**, banskobystrický farár rozhodli sa zriadiť na vyššej úrovni dve gymnáziá. V Banskej Bystrici a Banskej Štiavnici.

Významné zjednotenie a koordináciu spolkovej činnosti na interkonfesijnej základni znamenalo založenie **Spolku všeobecnej vzdelanosti** v Banskej Bystrici koncom roku 1847. Predsedom spolku sa stal **Karol Kuzmány**, evanjelický kňaz v Banskej Bystrici. Z tohto obdobia je známa spolupráca Karola Kuzmányho a **Štefana Moyzesa**, katolíckeho biskupa na **národa roli dedičnej**. Spolupracovali intenzívne i v novom inštitúte slovenského národa **Matici Slovenskej** - biskup Moyzes ako predseda a superintendent Karol Kuzmány ako podpredseda. Táto ich spolupráca na pôde Banskej Bystrice sa prenášala i na pôdu školskú. V tomto čase najmä zásluhou Kuzmányho vzniká **opatovňa chudobných**. Za svoje výborné výsledky, ktoré dosahovala pri výučbe a výchove dievčat, si vyslúžila osobitnú povest' aj **bystrická evanjelická dievčenská škola**.

Budova Kuzmányho spolku, objekt bývalej dievčenskej evanjelickej školy (nazývaná dnes ako prezbyteriálna budova, či modlitebňa) na Lazovnej ulici.

Rakúsko-maďarským vyrovnaním v roku 1867 sa Uhorsko vymanilo spod nadvlády Rakúska. Maďarizačné útoky sa začali najprv proti štátnemu vyššiemu katolíckemu gymnáziu. Nepomáhali ani opakované žiadosti biskupa Moyzesa u panovníka a ďalších vysokých inšancií vo Viedni. Zostrená maďarizácia, tlakom ktorej podľahlo v druhej polovici 60. rokov katolícke gymnázium, plnou mierou postihla aj evanjelické gymnázium. Doposiaľ sa na vyučovaní používali slovenský a nemecký jazyk. Ako hlavný vyučovací jazyk sa násilne zaviedla maďarčina. Pritom na škole študovalo 4/5 Slováci a 1/5 Nemci. Po slovensky sa vyučovalo už iba náboženstvo. Slovenský a nemecký jazyk sa mohli používať iba ako pomocné jazyky.

Napriek zložitým podmienkam prežívala škola v tomto období vnútorný rozkvet. Pod vedením rektora **Rosenauera** sa vybudovala rozsiahla žiacka a profesorská knižnica. Vznikli odborné kabinety, ktoré boli vybavené vzácnym zariadením. Medzi nadaných a obetavých profesorov patrila najmä **učiteľ matematiky a fyziky Ján Kmeť**. Tento učiteľ i v časoch maďarizácie, pre lepšie pochopenie, vysvetľoval žiakom matematiku i po Slovensky. Za toto počínanie bol Kmeť pokarhaný v kostole pred celým cirkevným zborom.

13. októbra 1912 rozhodol evanjelický cirkevný zbor o zriadení **vyššieho osemročného gymnázia**. Škola tým prirodzene získala vyššiu autoritu a vážnosť. Riaditeľom bol erudovaný pedagóg a dobrý organizátor Michal Varga. Pod jeho vedením škola prosperovala aj zásluhou viacerých kvalitných profesorov. Medzi nich patrila i neskorší riaditeľ gymnázia Dr. Edmund Oravec. Z iniciatívy M. Vargu a jeho kolegov padol návrh na výstavbu **novej budovy gymnázia**. Stavba bola z vôle cirkevného zboru postavená i zo zbierky (18 000 zlatých od členov zboru) a bola slávnostne otvorená 4.9.1895.

Budova gymnázia v jej podobe z roku 1895.

Aj napriek postupujúcej intenzívnej maďarizácii na bystrických školách v žiackych radoch celkom nevymizol slovenský duch, láska a úcta k materinskému jazyku a slovenskej kultúre. Aktivita mladých študentov vyvrcholila založením spolku **Náš kruh Bratia** neskôr premenovaný na **Slovenskú literárnu jednotu Sokol**. Neskôr boli tieto aktivity študentov odhalené, vyhlásené za panslavizmus a tvrdo potrestané.

Mračná temnota nad osudom národa odsúdeného na zánik pretrhol až záver roka 1918, ktorý priniesol rozpad rakúsko-uhorského žalára národov. Po nastolení poriadku československými orgánmi v januári 1919 vyučovanie na gymnáziu prestalo. V novovzniknutej ČSR prechádzali všetky stredné školy pod správu štátu. Katolícke gymnázium v Banskej Bystrici prešlo do rúk štátnej správy už vo februári 1919. Dostalo názov **Štátne gymnázium Andreja Sládkoviča**. V septembri 1921 prestalo existovať aj evanjelické gymnázium a zlúčilo sa s týmto štátnym gymnáziom.

Počas bohatej histórie gymnázia do roku 1921 na ňom pôsobili ako študenti, učitelia či formovatelia evanjelického vzdelania mnohé významné osobnosti slovenského národa. Medzi inými to boli **Matej Bel, Andrej Braxatoris Sládkovič, Karol Kuzmány, Milan Hodža, Štefan Krčméry, Janko Jesenský i Martin Rázus**.

Ani po skončení II. svetovej vojny nedošlo k obratu v otázke existencie cirkevného školstva. Naopak – v období totalitnej vlády komunistickej moci (1948-1989) nemohlo byť o cirkevnom školstve ani reči, lebo politický režim sľubujúci ozajstnú slobodu, vrátane slobody vierovyznania sa surovo postavil proti cirkvi a jeho cieľom bolo cirkev likvidovať. Až po páde komunistického režimu v roku 1989 bolo i cirkvám umožnené opätovne zriaďovať školy.

Novozvolený generálny biskup Evanjelickej cirkvi a.v. na Slovensku (vtedy ešte „Slovenská evanjelická cirkev a.v. v Československej federatívnej republike“) **ThB. Pavel Uhorskai** oslovil v r.1991 banskobystriický cirkevný zbor s návrhom na zriadenie Evanjelického gymnázia. Jeho návrh sa vtedy v Banskej Bystrici nestretol s kladnou odozvou. Úlohy sa však ujali **Mgr. Emília Remiarová a ThDr. Peter Gažík**, farár v Hornej Mičinej. Títo predložili Generálnemu biskupskému úradu viac ako 140 podpisov záujemcov o výchovu svojich detí v evanjelickom gymnáziu. Následne bol vytvorený Prípravný výbor na zriadenie EG, ktorého niekoľkomesačné úsilie spolu so Školským výborom ECAV bolo korunované dosiahnutím súhlasom zo strany Ministerstva školstva SR. Zriaďovaciu listinu „Evanjelického gymnázia v Banskej Bystrici“ podpísali 16. júna 1992 generálny biskup **ThB. Pavel Uhorskai** a predseda školského výboru **doc. ThDr. Igor Kišš** s tým, že škola sa bude predbežne nachádzať v Hornej Mičinej s cieľom premiestnenia do Banskej Bystrice. Riaditeľkou gymnázia bola menovaná Mgr. Emília Remiarová a zástupcom zriaďovateľa školy ThDr. Peter Gažík. Ich prácu všemožne podporovali vtedajší konsenior Zvolenského seniorátu a farár v Ľubietovej **Mgr. Jozef Grexa, Mgr. Daniel Šovc**, farár v Hronseku, ako aj ďalší členovia Prípravného výboru z radov laikov. Keďže v tom čase nebolo možné umiestniť gymnázium v Banskej Bystrici, vedenie cirkevného zboru v Hornej Mičinej sa pričínilo o jeho dočasné zriadenie vo voľnej budove po bývalej materskej škole v obci.

Slávnostné otvorenie Evanjelického gymnázia sa konalo dňa 1. septembra 1992 v Hornej Mičinej za účasti generálneho biskupa ThB. Pavla Uhorskaia, predsedu školského výboru cirkvi doc. ThDr. Igora Kišša a zástupcov okolitých cirkevných

zborov.

Umiestnenie gymnázia v bývalej materskej škole položenej v peknom prostredí na návrší uprostred Hornej Mičinej nestačilo kapacitným nárokom nasledujúcich rokov, preto sa intenzívne hľadali možnosti presťahovania do Banskej Bystrice, ktorá však bola známa ako sídlo najkonzervatívnejších komunistických funkcionárov, čím bola poznačená štátna správa aj po r. 1989. Aj táto skutočnosť spôsobila, že v meste vzniklo niekoľko nových gymnázií, ale pre evanjelické miesta nebolo. V r. 1993 sa síce presťahovalo do Banskej Bystrice, ale muselo sa uspokojiť s prenajatými internátnymi priestormi Stredného odborného učilišťa elektrotechnického pri bývalých Závodoch výpočtovej techniky na periférii mesta. V snahe prelomiť ľady a nájsť pre gymnázium dôstojné priestory sa roky namáhali dvaja biskupi Západného dištriktu ECAV – najprv **ThDr. Ján Antal** a potom **Mgr. Ivan Osuský**.

Až po jedenástich rokoch – v septembri 2003 sa „Evanjelické gymnázium Banská Bystrica“ dostalo do budovy na Skuteckého ulici, ktorá bola na tento účel postavená zo zbierky evanjelikov a v ktorej existovalo evanjelické gymnázium v rokoch 1895-1921. Vrátilo sa teda do budovy v majetku banskobystrického cirkevného zboru, ktorý takto napráva svoje zlyhanie pri jeho zriaďovaní a venuje mu svoju duchovnú i materiálnu podporu.